

УДК 930: 327 (560+4-191.2) «2002/2020»

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2024-28-2>

Моціяка О.П.

<https://orchid.org/0000-0003-0891-3958>

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ОСНОВНІ НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРОБЛЕМУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ТУРЕЧЧИНИ НА БАЛКАНАХ В ЕПОХУ ПАРТІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА РОЗВИТКУ (2002-2020)

У статті проведено аналіз вітчизняної та зарубіжної історіографії зовнішньої політики Туреччини на Балканах в епоху Партії справедливості та розвитку (2002–2020). Як основний у класифікації історіографії обрано географічний критерій, аналізуються українські, турецькі, балканські, європейські й американські праці.

У статті наголошено, що в Україні за період її незалежності активно досліджується зовнішня політика Туреччини на сучасному етапі (насамперед основоположні принципи нової зовнішньополітичної стратегії Анкари, євроінтеграційні наміри Туреччини, її роль у Чорноморському, Близькосхідному регіонах, північній Африці, аналізуються турецько-грецькі, турецько-українські, турецько-американські відносини та ін.). Проте балканський напрямок залишається маловивченим.

Висвітлено основні проблеми, які були предметом розгляду науковців із різних країн: ефективність політики Анкари на Балканах, її еволюція, правомірність застосування терміну «неоосманізм» щодо нового етапу зовнішньої політики Туреччини (з 2002 р.), місце Туреччини серед інших країн (Росія, Китай, країни ЄС) за вплив у регіоні, суспільно-культурні паралелі між Балканами та Туреччиною тощо. Охарактеризовано національну своєрідність наукового і публіцистичного дискурсу в різних країнах. Зроблена спроба пояснити наявність плюралізму в осмисленні зовнішньої політики Туреччини в Балканському регіоні через призму свободи демократії в тих чи інших країнах.

Наприкінці зроблено висновок, що нині історіографія теми є найбільш розробленою в Туреччині та на Балканах. Європейська та американська історіографія не надто акцентує увагу на балканському напрямку турецької зовнішньої політики, а у вітчизняній про нього згадується принагідно.

Ключові слова: Туреччина, Балкани, зовнішня політика, історіографія, Партія справедливості та розвитку, Р.Т. Ердоган.

Постановка проблеми. Турецько-балканські взаємовідносини мають глибоке історичне коріння й сягають ще XIV ст., коли турецька армія почала завойовувати ці території і встановлювати на них своє панування. Незважаючи на інкорпорацію Туреччиною, балканські країни не втратили своєї самобутності. У XVIII ст. наступила епоха національно-визвольних повстань, що торкнулася й Балкан, а у наступному столітті вони вже успішно виборювали власну незалежність або автономію. Остаточо балканські території Туреччина втратила з розпадом Османської імперії як результат Першої світової війни. На зміну імперській політиці прийшов курс на європейський уклад та світський характер держави. Взаємовідносини Туреччини з Балканами стали

епізодичними, а сам регіон перестав бути пріоритетним для зовнішньої політики Анкари.

Усе змінилося із приходом до влади у 2002 р. Партії справедливості та розвитку (АКР – Adalet ve Kalkınma Partisi) на чолі з чинним президентом Реджепом Тайїпом Ердоганом. Партія мала нову стратегію внутрішньої і зовнішньої політики Туреччини. Ідейним натхненником цієї доктрини був професор Ахмет Давутоглу, чия праця «Стратегічна глибина» стала наріжним каменем ідеології партії.

На сучасному етапі, з 2002 р., Анкара почала приділяти серйозну увагу балканському напрямку зовнішньої політики. А. Давутоглу у «Стратегічній глибині» наголошував, що цей регіон має знову стати пріоритетним для Туреччини через давні географічні, економічні, соціальні та релігійно-культурні зв'язки. Анкара почала здійснювати політику т.зв. «м'якої сили», тобто неполітичний вплив на Балкани (економічного, культурного та гуманітарного характеру). Протягом 2002–2020 рр. встановилися тісні контакти з країнами регіону.

Аналіз сучасної української та зарубіжної історіографії допоможе виявити основні проблеми, які становлять найбільший науковий інтерес, викликають неоднозначне трактування та відкривають нові перспективи в осмисленні зовнішньополітичної стратегії сучасної Анкари в країнах Балканського регіону.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз вітчизняної і зарубіжної історіографії зовнішньої політики Туреччини на Балканах в епоху Партії справедливості та розвитку (2002–2020). Мета зумовлює вирішення низки завдань: систематизація наукових праць; огляд основних проблем, порушених у них; аналіз специфіки наукових досліджень у різних країнах.

Виклад основного матеріалу. Питання зовнішньої політики Туреччини на Балканах в епоху Партії справедливості та розвитку (2002–2020) є предметом розгляду у не надто великій кількості статей і монографій. Задля зручності класифікації історіографічних праць використано географічний критерій. Усі дослідження поділено на українські, турецькі, балканські, європейські та американські.

Нині в українській історичній науці немає комплексної праці, яка б всебічно характеризувала політику Туреччини на Балканах у зазначений період, однак вітчизняні історики за часи незалежності України зробили помітний внесок у вивчення минулого і сучасного Туреччини. Активізації турецько-українських взаємин, зокрема й у сфері наукових досліджень про зовнішню політику Туреччини, посприяла дипломатична діяльність першого Надзвичайного та Повноважного Посла незалежної України в Туреччині в 1992–1997 рр. Ігоря Мефодійовича Турянського.

Ці питання знайшли своє відображення у публікаціях Н. Мхитарян, Є. Габер, М. Воротнюк та інших. Протягом зазначеного часу було захищено декілька

дисертаційних досліджень з питань зовнішньої політики Туреччини (Н. Мхитарян [1], Є. Габер [2], М. Воротнок [3], О. Мощенко [4] та інші).

Нині одним із помітних центрів вивчення історії Туреччини та її зовнішньої політики є Інститут всесвітньої історії НАН України. Науковцями цієї установи були підготовлені монографії: «Цивілізаційні чинники світобудови: джерела походження, потенціал взаємодії та виміри конструктивізму (країни Азії та Африки)» [5] та «Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець ХХ – початок ХХІ століття)» [6], у яких комплексно досліджуються ключові проблеми зовнішньої політики Туреччини на сучасному етапі. Зазначені праці стали закономірним продовженням дослідницької роботи відомого турколога І.Ф. Чернікова, який збагатив українську історіографію низкою ґрунтовних праць з історії сучасної Туреччини. Це, приміром, «Турецька Республіка в 50–60-ті роки ХХ ст.: 3 історії зовнішньої політики» [7] та «Мустафа-Кемаль Ататюрк – великий будівничий республіканської Туреччини» [8].

У розвитку української історіографії важливим кроком став вихід у світ навчального посібника з історії Туреччини Н.О. Пророченко «Туреччина: географія, історія, культура. Навчальний посібник для студентів ВНЗ» [9].

Створені ґрунтовні дослідження про певні періоди в історії Туреччини. До таких праць відносяться статті О.П. Машевського «Османсько-російське дипломатичне протистояння в період Другої Балканської війни 1913 р.» (у співавторстві з О. Купчиком) [10] та «Російський імперіалізм на Балканах під час Першої балканської війни 1912–1913 рр.» (у співавторстві з О. Кондратенком) [11]. Проблеми відносин України і Туреччини у ХVІ–ХVІІІ ст., тобто в епоху козаччини, аналізуються у статтях Туранли Фергад Гардашкан Оглу «Українсько-турецькі фортеці: історія, культура та проблеми дослідження» [12] та «Чигиринський похід турецької армії на Правобережну Україну: причини та його історичні наслідки» [13].

Українські вчені приділяють велику увагу проблемам сучасної зовнішньої політики Анкари та ідеології А. Давутоглу. О.А. Аулін у статті «Інтеграційні пріоритети Турецької Республіки у контексті реалізації концепції неоосманізму» наголосив, що «в умовах постбіполярного світу зовнішньополітичний курс Турецької Республіки формується під відчутним впливом концепції неоосманізму. Інтеграційними пріоритетами Туреччини, сформованими під впливом підходів неоосманізму, передбачається укріплення й розвиток зв'язків насамперед з тюркськими державами і народами» [14, с. 155]. Дослідник обґрунтував доречність використання терміну «постнеоосманізм» стосовно політики Туреччини 2016–2020 рр.

Проблемі реалізації концептуальних положень А. Давутоглу у практиці зовнішньої політики Туреччини присвячені статті Р.М. Рукомеди [15] та А.Ю. Мартинова [16].

Українськими вченими всебічно проаналізована інтеграція Турецької Республіки до ЄС. Н.І Мхитарян розглянула формування Туреччиною власного бачення «своєї ролі у провідних інтеграційних процесах у Європі (Євросоюзі)» [17, с. 170]. Дослідниця наголосила, що орієнтація на вступ до Євросоюзу вимагала від Туреччини прийняття головних принципів цього об'єднання, визначених його провідними членами. На великому фактичному матеріалі розкрито складний та суперечливий шлях взаємин Туреччини з Євросоюзом. Проблему Туреччини і ЄС досліджено також у статті О.О. Чубрикової «Євроінтеграційна мета в концепції сучасної зовнішньої політики Туреччини: переосмислення руху до Європейського Союзу в 50-ту річницю підписання угоди про асоціацію» [18]. Авторка проаналізувала позицію турецьких політиків щодо курсу євроінтеграції Туреччини та її перспективи в цьому напрямку. Окрім цього, у науковому доробку дослідниці є праця, що характеризує зовнішню політику Туреччини в період Партії справедливості та розвитку загалом – «Розвиток демократії в Туреччині у 2002–2012 роках: зовнішньополітичний аспект» [19].

Нині є ґрунтовні дослідження про зовнішню політику Туреччини у Чорноморському і Близькосхідному регіонах. Н.І Мхитарян наголошує, що у ключових для неї безпекових регіонах, таких, як Чорноморський та Близькосхідний, Туреччина намагалась проявляти ініціативу та отримати статус регіонального лідера [17, с. 170]. У дисертаційному дослідженні О.М. Мощенко «Близькосхідний вектор зовнішньої політики Турецької Республіки в постбіполярний період» [4] виділено декілька етапів її еволюції (від прозахідної орієнтації до посилення контактів з країнами Близького Сходу та арабського світу).

Л.Л. Кияниця у статті «Зовнішня політика Туреччини в контексті "Арабської весни": від ізольованої держави до претендента на регіональну гегемонію» [20] проаналізував реакцію Туреччини на революційні події 2011 р. в Тунісі, Єгипті та Лівії. Це стало виявом прагматизму Туреччини в політиці та її прагнення здобути регіональну гегемонію «як держави, що поєднує сучасне демократичне врядування та традиційні ісламські ідентичності» [20, с. 53].

Болючій проблемі у зовнішньої політиці Греції та Туреччини – врегулюванню кіпрської проблеми, що веде свій початок з далекого минулого, присвячена стаття І.В. Срібняка «Кіпрська проблема у зовнішній політиці Греції та Туреччини: історичний досвід і сучасний стан» [21]. Є.В. Габер в дисертації дослідила регіональний вимір турецько-американських відносин в постбіполярний період [2].

Компаративістський аналіз деяких аспектів духовного життя Туреччини зроблено у статті Т.О. Метельової «Трансформація політики пам'яті в умовах глобалізації (на прикладі Туреччини та Індії)» [22]. Одним із напрямків дослідження Туреччини є українсько-турецькі відносини. Всебічний їх аналіз проведено у працях Н.І. Мхитарян та В.О. Шведа, зокрема у їх спільній статті

«Суспільно-політична модернізація Туреччини: досвід для України» практика модернізації проаналізована через призму її цінності для нашої держави [23].

Нині проблема сучасної зовнішньої політики Туреччини на Балканах, історіографії якої присвячено нашу статтю, порушена лише в декількох публікацій у ЗМІ. Так, у газеті «Дзеркало тижня» опублікована стаття В. Цибульника, у якій він розглянув активізацію політики «м'якої сили» Туреччини щодо Західних Балкан наприкінці 2020 р., особисті стосунки Р.Т. Ердогана з лідерами країн регіону назвав «новою партією у грі за Західні Балкани» [24]. На сайті «Фокус» О. Шевченко опублікувала статтю, де назвала політику Ердогана «грою з нульовою сумою» [25], а в «Інтерфакс-Україна» А. Ровенський проаналізував зовнішні інтереси Анкари, назвавши сучасний період «народженням нової наддержави» [26].

Турецька історіографія, передбачувано, є найбагатшою. Вона представлена дослідженнями Анкарського центру з вивчення кризи та дослідження політики, Інститутом дослідження зовнішньої політики та Університетом Мармара у Стамбулі. Серед багатьох монографій, присвячених балканському напрямку, варто виділити працю Б. Брляваца «Turkish Balkans relations. The Future Prospects of Cultural, Political and Economic Transformations and Relations» (2013) [27], де всебічно аналізуються турецько-балканські відносини; статті Б. Демірташа «Turkey and the Balkans: Overcoming Prejudices, Building Bridges and Constructing a Common Future» [28] та «Turkish foreign policy towards the Balkans: A Europeanised foreign policy in a de-europeanised national context?» [29], у яких автор розмірковує над майбутнім Балканського регіону: буде воно про турецьким чи прозахідним; статтю З.Е. Коча та М. Осноя «An evaluation of Turkey's Western Balkans policy under the AKP and prospects for the post-Davutoğlu era» [30]: автори основну роль на Балканах відводять Туреччині, у той час, як ЄС, на їх думку, зазнає краху.

На тему турецько-балканських відносин є також магістерська робота Суата Бейлура «Turkey's Balkan Policy under AK Party and claims for neo-ottomanism» [31], захищена в Анкарі в 2013 р. Робота складається з 6 розділів та охоплює як теоретичну частину (аналіз нових принципів зовнішньополітичної доктрини АКР), так і практичну (як втілюються ці принципи у відносинах з окремими балканськими країнами). Повну характеристику турецької зовнішньої політики можна знайти і в монографії за редакцією Б. Дурана та К.Б. Каната «AK Party years in Turkey: domestic and foreign policy» [32]. У праці детально проаналізовано зміни у внутрішній та зовнішній політиці Анкари, проте, на жаль, про балканський напрямок згадано лише побіжно, а основна увага присвячена Близькому Сходу та США.

Вартою уваги є праця Едже Темелкуран «Як втратити країну» [33], перекладена, зокрема, і на українську мову. Е. Темелкуран – опозиційна журналістика, яка критикує політику АКР та Ердогана зокрема, звинувачуючи їх у встановленні диктатури. Окремого розділу, присвяченого Балканам, у книзі

немає, проте журналістка оцінює і внутрішню, і зовнішню діяльність турецької влади. Праця є важливою для розуміння політики АКР з точки зору громадянина Туреччини, котрий не погоджується з її векторами.

Чимало статей опубліковано у періодичних виданнях, таких, як *Insight Turkey*, *Dergi Park*, *Journal of Balkan and near eastern studies*, *Turkey Between East And West*, *Future Visions Journal*, *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* тощо.

Журнал *Insight Turkey* почав виходити у 1999 р. Як зазначається на офіційному сайті журналу, він «охоплює широкий спектр тем, пов'язаних із питаннями внутрішньої та зовнішньої політики Туреччини та глобальними справами, зокрема на Близькому Сході, Балканах, Кавказі та в Європі» [34]. На нашу думку, він відображає позицію турецької влади в геополітичному аспекті.

Загалом, *Insight Turkey*, як ми вважаємо, є відверто провладним журналом, тож статті, присвячені темі дослідження, зазвичай акцентують увагу на позитивних аспектах політики Туреччини на Балканах та реакції на дії Анкари у світі. М.У. Екінжі у своїй статті «Turkey's Balkan Policy and Its Skeptics» «розвінчує міфи», що поширюють «ліберальні» ЄС та США, про експансіоністський характер політики Туреччини на Балканах. Автор стверджує, що відносини з Анкарою необхідні в першу чергу самим Балканам: «Зазнаючи соціально-економічних проблем, не маючи ресурсів для роботи своїх культурних релігійних інституцій, громади звертаються за підтримкою до Туреччини, країни, яку вони вважають рідною державою» [35, р. 6]. С. Хайрудін у статті «Turkish Foreign Policy in the Balkans and «Neo-Ottomanism»: A Personal Account» заперечує поняття «неоосманізму» та наголошує на тому, що сучасна зовнішня політика Туреччини є просто прагматичною і спрямованою на намагання захистити свою землю шляхом створення мирного середовища навколо своїх кордонів [36, р. 36].

Відкидає «неоосманізм» як основу зовнішньої політики Туреччини щодо Балкан Інан Рюма – професор Стамбульського університету. Він стверджує, що звинувачення в цьому не мають під собою сенсу, оскільки Анкара просто не відповідає критеріям такої політики: її вплив у регіоні недостатній, аби наблизитися до того, що був в Османській імперії, та і прагнення до цього не стоїть на порядку денному, самі турки не зацікавлені в «неоосманському проекті» – їм достатньо наявного впливу на Балканах, та й саме балканське суспільство до цього не готове [37, р. 139–140].

Загалом, у турецькій історіографії знайдеться небагато опозиційних думок стосовно ефективності політики Туреччини на Балканах.

Третю групу складає балканська історіографія, що є доволі різноманітною та неоднозначною, що зумовлюється різним ставленням країн регіону до політики Анкари. В одних (наприклад, Чорногорія, Косово) ставлення як суспільства, так і влади переважно позитивне, а в інших (Греція чи Хорватія) цінності османської спадщини не визнаються.

Однією з найважливіших проблем, що порушується в балканській історіографії, є проблема вибору між Туреччиною та ЄС. Черногорський науковець Мехмедін Тахірович у статті «Relations between Turkey and the Balkan Countries as in a Function of Improving the Regional Peace and Stability» робить вибір на користь Анкари. На його думку, Туреччина є найбільшою країною в регіоні з надзвичайно важливим географічним положенням, яка, як член НАТО та кандидат на членство в ЄС, є неминучим фактором стабільності та розвитку балканського регіону. «Не буде стабільності в Туреччині – не буде ані в Європі, ані на Балканах», – приходять до висновку Тахірович [38, р. 74]. Такої ж позиції притримується сербський дослідник Стефан Йойич у статті «Snaženje pozicije turske na Zapadnom Balkanu: uzroci i posledice». Він упевнений, що саме відсутність чіткого стратегічного підходу ЄС до регіону дозволила Туреччині заповнити цей «політичний вакуум», тож Балканам варто підтримувати відносини з державою на належному рівні [39, р. 68].

Велика кількість праць фокусується на дослідженні впливу Туреччини на окремо взяті країни – зазвичай, рідні для їхніх авторів. Приміром, Деян Йович зосереджується на Боснії і Герцеговині [40], а Бленді Ламі – на Албанії [41].

Дуже цінною є стаття Гезіма Джусуфі та Фатоса Укая «Turkey's trade with Western Balkans: looking beyond the Turkish foreign policy» [42], у якій проаналізована економічна політика Анкари у Балканському регіоні протягом усього періоду перебування при владі АКР. Станом на 2021 р. вони приходять до висновку, що уряд Туреччини має докласти ще зусиль, щоб збільшити обсяги торгівлі із Західними Балканами.

Праці європейських науковців складають **четверту групу**. Ми враховували те, що ЄС та Туреччина були конкурентами за вплив у Балканському регіоні та мали через це напружені відносини. Для європейських науковців однією з найбільш актуальних проблем було питання «неоосманізму» та оттоманської спадщини в політиці Туреччини на Балканах. Основна частина дослідників сходиться на тому, що поняття «неоосманізм» можна застосовувати не тільки до епохи турецького прем'єр-міністра Неджметтина Ербакана (1996–1997 рр.), а й до сучасної.

Британська дослідниця Наташа Мішкович проводить паралелі між Туреччиною та Балканами і знаходить дуже багато спільних точок у культурі, світоглядних цінностях та історичному досвіді. Стаття «Why Are We So Similar? Post-Ottoman Urban Space in Turkey and Yugoslavia» [43] є водночас ретроспективою, прагненням пояснити такі спільні риси та спробою вказати на османський вплив на території Балкан як у минулому, так і на сучасному етапі. Ще один британець Едвард Вастнідж («Imperial Grandeur and Selective Memory: Re-assessing Neo-Ottomanism in Turkish Foreign and Domestic Politics» [44]) підкреслює «неоосманський» характер зовнішньої політики АКР та пов'язує це зі зростаючим авторитаризмом Р.Т. Ердогана.

Другою проблемою, що цікавить європейських науковців, є боротьба за вплив над Балканами. Основним суперником у цьому процесі ЄС бачить Туреччину, оскільки Китай і Росія не мають тут такої ваги. Група німецьких дослідників із Фонду Конрада Аденауера присвятила статтю «The influence of external actors in the Western Balkans» [45] аналізу геополітичних акторів у регіоні (Туреччина, США, ЄС, Росія, Китай, країни Перської затоки). Дослідження проводилося по кожній із балканських країн окремо. Як вважають науковці, найбільші перспективи Туреччина має в Албанії, Косово, Сербії та Чорногорії. Дослідники з Нідерландів (Гаазький центр стратегічних досліджень), аналізуючи вплив іноземних акторів на Балканах, вдаються до історичного екскурсу та приходять до висновку, що всебічний вплив Туреччини тут дуже високий [46, р. 14].

Турецький вплив на Балкани досить критично аналізується у працях А. Врачич «Turkey's Role in the Western Balkans» [47], А. Макдевіта «Fighting corruption in the Western Balkans and Turkey: priorities for reform» [48], А. Озтюрка «Religion, identity and power : Turkey and the Balkans in the twenty-first century» [49] та інших.

П'ята група – американська історіографія. Дослідники зі США займаються питанням зовнішньої політики Туреччини в таких наукових центрах, як Фонд Карнегі за міжнародний мир (М. Перріні, С. Улькен), Вашингтонський інститут близькосхідної політики (С. Кагаптей, Б. Шніффер, Е. Шварц), Інститут Брукінгса (Г. Далай), Міжнародний центр стратегічних та міжнародних досліджень (Б. Аліріза, Б. Шифер). Хоча Туреччина є членом НАТО з 1952 р., між країнами є багато спірних тем, пов'язаних із невдоволенням США рівнем демократії в Туреччині та зростанням її впливу в Південно-Східній Європі.

Серед ґрунтовних і масштабних праць варто одразу виділити монографію Сонера Кагаптая «A Sultan in Autumn Erdogan Faces Turkey's Uncontainable Forces» [50], присвячену Р.Т. Ердогану, через особистість якого Кагаптай досліджує внутрішню та зовнішню політику Туреччини за часів АКР. Самого ж Ердогана науковець оцінює вкрай неоднозначно, зауважуючи, що своїми нерідко агресивними діями та тяжінням до конфліктів він веде Туреччину у вкрай загрозливе міжнародне становище. На його думку, саме Ердоган є провокатором суперечностей Туреччини і США.

Загалом у своїх оцінках американські дослідники дуже схожі на європейських. Рональд Х. Лінден та Ясемін Ірепоглу Каррерас у статті «Turkey and the Balkans: New Forms of Political Community?» приходять до висновку, що Балкани є настільки різноманітним регіоном, що Туреччині не вдасться тут закріпитися [51]. Сенем Б. Чевік («Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction») [52] дотримується думки, що на початку політичної діяльності у АКР були хороші шанси утвердитися на Балканах, однак через все більшу схильність Ердогана до авторитаризму, нові антидемократичні закони та нелояльність до західної аудиторії значно їх зменшили.

Окремою проблемою для американських дослідників є конкуренція ЄС і Туреччини на Балканах. Газі Газі із Оклендського університету у статті «Is Turkey a Rival to the European Union? Neo Ottoman Influence in the Balkans» [53] визнає все більший вплив Туреччини на Балканах і розглядає її винятково як конкурента ЄС, а не члена Союзу. Дослідник додає, що ЄС значно виграє в економічному вимірі, а Туреччина може опиратися тільки на культурно-релігійний сектор. У свою чергу Оя Дурсун-Озканца, котра у своїх працях часто звертається до теми турецько-балканських відносин («Turkey and the European Union in the Balkans: strategic partners or competitors?» [54], «Turkish Foreign Policy and the Balkans: Implications on Transatlantic Security» [55]), відводить першість Туреччині саме через «людські зв'язки, культурну взаємодію та торговельні відносини». Єдиним недоліком вона називає слабку демократичну базу у внутрішній політиці Туреччини, що може бути неприйнятною для балканських країн, котрі вже пізнали західних цінностей.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз історіографії засвідчує, що зазначений період в історії зовнішньої політики Туреччини найбільш глибоко досліджується турецькими та балканськими науковцями, що є закономірним наслідком значної інтенсифікації балканського напрямку зовнішньополітичної стратегії Туреччини за часи перебування при владі нинішньої правлячої Партії справедливості та розвитку та президента Р.Т. Ердогана. Значна увага американських та європейських дослідників цієї теми є виявом великої уваги адміністрації президента США до Турецької Республіки. У вітчизняній історіографії зовнішньої політики Туреччини балканський напрям лише починає вивчатися у контексті спроб осмислити сутність та особливості зовнішньополітичної стратегії нашого важливого стратегічного партнера у їхній комплексності. Це дозволяє Україні формувати оптимальну модель своїх відносин з Туреччиною, особливо у часи протистояння російській агресії та майбутньої співпраці над відбудовою нашої країни з урахуванням взаємовідносин у трикутнику Туреччина-Балкани-Україна.

Список використаних джерел та літератури

1. Мхитарян Н.І. Чорноморське регіональне співробітництво як геополітичний чинник міжнародних інтеграційних процесів (1990–1998): дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 1999.
2. Габер Є.В. Регіональний вимір турецько-американських відносин в пост біполярний період : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.04. Одеса, 2005.
3. Воротнюк М.О. Політика безпеки у контексті «критичних» теорій (на прикладі Турецької Республіки): дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Чернівці, 2013.
4. Мощенко О.М. Близькосхідний вектор зовнішньої політики Турецької республіки в пост біполярний період: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Київ, 2017.
5. Цивілізаційні чинники світобудови: джерела походження, потенціал взаємодії та виміри конструктивізму (країни Азії та Африки) / ред.: В.О. Швед, О.І. Лукаш, Н.Д. Городня. Київ, 2015. 230 с.

6. Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець ХХ – початок ХХІ століття): монографія / за заг. ред. В.О. Шведа, пер. англ. Прип'єк Є.О., Кравченко М.В. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. 285 с.
7. Черніков І.Ф. Турецька Республіка в 50—60-ті роки ХХ ст.: З історії зовнішньої політики. Київ, 1967. 126 с.
8. Черніков І.Ф. Мустафа-Кемаль Ататюрк — великий будівничий республіканської Туреччини. *Східний світ*. 2001. № 2. С. 178-186.
9. Пророченко Н.О. Туреччина: географія, історія, культура. Навчальний посібник для студентів ВНЗ. Київ, 2005. 232 с.
10. Купчик О.Р., Машевський О.П. Османсько-російське дипломатичне протистояння в період Другої Балканської війни 1913 р. *Східний світ*. 2022. № 1 (114). С. 21–32.
11. Кондратенко О., Машевський О.П. Російський імперіалізм на Балканах під час Першої балканської війни 1912–1913 рр. *Східноєвропейський історичний вісник*. 2022. № 24. С. 75–89.
12. Туранли Ф.Г. Українсько-турецькі фортеці: історія, культура та проблеми дослідження. *Світло розуму та мудрості: українсько-тюркська спільна культурна спадщина* (з нагоди відзначення 880-ліття від дня народження азербайджанського мислителя і поета Нізамі Генджеві): збірник наукових праць / за наук. ред. Ф. Туранли; упоряд.: К. Рахно, В. Циганенко. Харків: Контраст, 2023. С. 207–216. 300 с.
13. Туранли Ф.Г. Чигиринський похід турецької армії на Правобережну Україну: причини та його історичні наслідки / уклад. Юлія Суховець. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2020. С. 17–31. 76 с.: іл.
14. Аулін О.А. Інтеграційні пріоритети Турецької Республіки у контексті реалізації концепції неоосманізму. *Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець ХХ – початок ХХІ століття)*. Монографія. Київ, 2022. С. 155–169.
15. Рукомеда Р.М. Реалізація основних положень концепції Ахмета Давутоглу у зовнішній політиці Туреччини. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 1. С. 187–192.
16. Мартинов А.Ю. Балкани в сучасній європейській системі міжнародних відносин. *Проблеми всесвітньої історії*. 2019. № 1(7). С. 101–116.
17. Мхитарян Н.І. Участь Турецької Республіки в інтеграційних процесах: інституційний та безпековий аспекти. *Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець ХХ – початок ХХІ століття)*. Монографія. Київ, 2022. С. 170–198.
18. Чубрикова О.О. Євроінтеграційна мета в концепції сучасної зовнішньої політики Туреччини: переосмислення руху до Європейського Союзу в 50-ту річницю підписання угоди про асоціацію. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Серія «Історичні науки». 2013. № 20(1). С. 44–51.
19. Чубрикова О.О. Розвиток демократії в Туреччині у 2002–2012 роках: зовнішньополітичний аспект. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2015. № 22(1). С. 80–85.
20. Кияниця Л.Л. Зовнішня політика Туреччини в контексті «Арабської весни»: від ізольованої держави до претендента на регіональну гегемонію. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2014. Т. 160. С. 49–53.
21. Срібняк І.В. Кіпрська проблема у зовнішній політиці Греції та Туреччини: історичний досвід і сучасний стан. *Spheres of Culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*. 2013. Vol. IV. P. 309–322.
22. Метельова Т.О. Трансформація політики пам'яті в умовах глобалізації (на прикладі Туреччини та Індії). *Проблеми всесвітньої історії*. 2018. № 1. С. 134–153.
23. Мхитарян Н.І., Швед В.О. Суспільно-політична модернізація Туреччини: досвід для України. *Зовнішні справи*. 2019. № 8–9. С. 25–30.

24. Цыбульник В. Анкара использует мягкую силу для расширения турецкого влияния в регионе. *Дзеркало тижня*. 2 вересня 2021. URL: <https://zn.ua/international/turtsija-nachinaet-povuju-partiju-v-ihre-za-zapadnye-balkany.html>
25. Шевченко О. Эрдоган у руля. Внешняя политика Турции как игра с нулевой суммой. *Фокус*. 23 грудня 2022. URL: <https://focus.ua/voennye-novosti/541990-vneshnyaya-politika-turcii-kak-igra-s-nulevoy-summoj>
26. Ровенський А. Туреччина Ердогана: народження нової наддержави? *Інтерфакс-Україна*. 26 лютого 2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/726665.html>
27. Brljavac B. Turkish-Balkans relations. The Future Prospects of Cultural, Political and Economic Transformations and Relations. Istanbul: Kasım, 2013. 361 p.
28. Demirtaş B. Turkey and the Balkans: Overcoming Prejudices, Building Bridges and Constructing a Common Future. *Perceptions*. 2013. № 18 (2). P. 163–184.
29. Demirtaş B. Turkish foreign policy towards the Balkans: A Europeanised foreign policy in a de-europeanised national context? *Journal of Balkan and near eastern studies*. 2015, Vol. XX, № X, P. 1–17.
30. Koç Z.E., Osnoy M. An evaluation of Turkey’s Western Balkans policy under the AKP and prospects for the post-Davutoğlu era. *SUTAD*, Bahar. 2018. № 43. P. 355–367.
31. Beylur S. Turkey’s Balkan Policy under AK Party and claims for neo-ottomanism: master’s thesis. Ankara, 2013. 139 p.
32. Duran B., Kanat K.B. (ed.) AK Party years in Turkey: domestic and foreign policy. Istanbul: SETA, 2020. 402 p.
33. Темелжуран Е. Як втратити країну. Сім кроків від демократії до диктатури / Пер. з англ. І. Возняка. Харків: Віват, 2019. 240 с.
34. Insight Turkey. About. History. URL: <https://www.insightturkey.com/pages/history>
35. Ekinci M.U. Turkey’s Balkan Policy and Its Skeptics. *Insight Turkey*. 2019. Vol. 2, № 2. P. 37–49.
36. Hajrudin S. Turkish Foreign Policy in the Balkans and “Neo-Ottomanism”: A Personal Account. *Insight Turkey*. Summer 2011. Vol. 13, № 3. P. 33–41.
37. Rūma İ. Turkish foreign policy towards the Balkans: new activism, Neo-Ottomanism or/so what? *Turkish Policy Quarterly*. 2011. Vol. 9, No 4. P. 133–140.
38. Tahirovic M. Relations between Turkey and the Balkan Countries as in a Function of Improving the Regional Peace and Stability. *Adam Akademi*. 2014. Cilt 4/2. P. 59–76.
39. Jojić S. Snaženje pozicije turske na Zapadnom Balkanu: uzroci i posledice. *Međunarodna politika*. 2018. Vol. 69, No. 1170, P. 59–77.
40. Jović D. Nova turska vanjska politika i pitanje Bosne i Hercegovine. *Političke analize*. Profil politike: Turska vanjska politika na Balkanu. 2010. №1. Str. 30–34.
41. Lami B. Influence of Turkish Foreign Policy in Albania. *European Journal of Multidisciplinary Studies*. January–April 2017. Vol. 2, iss. 1. P. 98–106.
42. Jusufi G., Ukaj F. Turkey’s trade with Western Balkans: looking beyond the Turkish foreign policy. *Intereulaweast*. 2021. Vol. 8 (2). P. 133–160.
43. Mišković N. Why Are We So Similar? Post-Ottoman Urban Space in Turkey and Yugoslavia. *Sharpening the Haze*. Ubiquity Press, 2020. P. 43–56. URL: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv11cvx5b.6>
44. Wastnidge E. Imperial Grandeur and Selective Memory: Re-assessing Neo-Ottomanism in Turkish Foreign and Domestic Politics. *Middle East Critique*. January 2019. Vol. 28(3). P. 1–22.
45. The influence of external actors in the Western Balkans. Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. 2018, Sankt Augustin / Berlin. 41 p.
46. de Wijk R., Dunlop C., Palushi L., Perovska J., Rustemi A. Conclusion. *Geopolitical Influences of External Powers in the Western Balkans*. Hague Centre for Strategic Studies: 2019. URL: <http://www.jstor.com/stable/resrep19582.17>
47. Vračić A. Turkey’s Role in the Western Balkans. Berlin: SWP, 2016. 34 p.

48. McDevitt A. Fighting corruption in the Western Balkans and Turkey: priorities for reform. Berlin: Transparency International, 2016. 32 p.
49. Öztürk A.E. Religion, identity and power: Turkey and the Balkans in the twenty-first century. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2021, 238 p.
50. Cagaptay S. A Sultan in Autumn. Erdogan Faces Turkey's Uncontainable Forces. The Washington Institute for Near East Policy, 2021. 137 p.
51. Carreras Y.İ., Linden R.H. Turkey and the Balkans: New Forms of Political Community? *Turkish Studies*. 2013. 14:2. P. 229–255.
52. Çevik S.B. Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction. *Alternatives*. 2019. № 44(1). P. 50–71.
53. Ghazi Ghazi. Is Turkey a Rival to the European Union? NeoOttoman Influence in the Balkans. *Claremont–UC Undergraduate Research Conference on the European Union*. 2019. Vol. 8–23. Art. 4. P. 39–50.
54. Durzsun-Özkanca O. Turkey and the European Union in the Balkans: strategic partners or competitors? *Journal of Regional Security*. 2016. 11:1. P. 30 p.
55. Dursun-Özkanca O. Turkish Foreign Policy and the Balkans: Implications on Transatlantic Security. 18 p. URL: <https://www.lse.ac.uk/LSEE-Research-on-South-Eastern-Europe/Assets/Documents/Events/Presentations/2013-May-Oya-Dursun-Ozkanca-LSEE-Presentation.pdf>

References

1. Mkhytaryan, N.I. (1999). Chornomorske rehionalne spivrobotnytstvo yak heopolitychny chynnyk mizhnarodnykh intehratsiynykh protsesiv (1990–1998): dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Kyiv. [In Ukrainian].
2. Haber, Ye.V. (2005). Rehional'nyy vymir turets'ko-amerykans'kykh vidnosyn v post bipolyarnyy period: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Odesa. [In Ukrainian].
3. Vorotnyuk, M.O. (2013). Polityka bezpeky u konteksti "krytychnykh" teorii (na prykladi Turets'koyi Respubliki) dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Chernivtsi. [In Ukrainian].
4. Moshchenko, O.M. (2017). Blyzkoskhidnyy vektor zovnishnoyi polityky Turetskoyi respubliki v post bipolyarnyy period: dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04. Kyiv. [In Ukrainian].
5. Horodnya, N.D., Lukash, O.I., Shved, V.O. (2015). *Tsyvilizatsiyni chynnyky svitobudovy: dzherela pokhodzhennya, potentsial vzyayemodiyi ta vymiry konstruktyvizmu (krayiny Aziyi ta Afryky)*. Kyiv. [In Ukrainian].
6. Shved, V.O. (2022). *Intehratsiyni protsesy v Aziyi ta Afrytsi yak skladova svitovoho istorychnoho rozvytku (kinets' XX – pochatok XXI stolittya): monohrafiya*. Kyiv: DU "Instytut vsesvitn'oyi istoriyi NAN Ukrayiny". [In Ukrainian].
7. Chernikov, I.F. (1967). *Turetska Respublika v 50–60-ti roky XX st.: Z istoriyi zovnishnoyi polityky*. Kyiv. [In Ukrainian].
8. Chernikov, I.F. (2001). Mustafa-Kemal Atatyurk – velykyy budivnychyy respublikanskoyi Turechchyny. *Skhidnyy svit*, 2, pp. 178-186. [In Ukrainian].
9. Prorochenko, N.O. (2005). *Turechchyna: heohrafiya, istoriya, kul'tura. Navchal'nyy posibnyk dlya studentiv VNZ*. Kyiv. [In Ukrainian].
10. Kupchyk, O.R., Mashevskyy, O.P. (2022). Osmansko-rosiyske dyplomatyчне protystoyannya v period Druhoyi Balkanskoyi viyny 1913 r. *Skhidnyy svit*, 1 (114), pp. 21–32. [In Ukrainian].
11. Kondratenko, O., Mashevskyy, O.P. (2022). Rosiyskyy imperializm na Balkanakh pid chas Pershoyi balkanskoyi viyny 1912–1913 rr. *Skhidnoyevropeyskyy istorychnyy visnyk*, 24, pp. 75–89. [In Ukrainian].
12. Turanly, F.G. (2023). Ukrayinsko-turetski fortetsi: istoriya, kultura ta problemy doslidzhennya. *Svitlo rozumu ta mudrosti: ukrayinsko-tyurkska spilna kulturna spadshchyna (z nahody vidznachennya 880-littya vid dnya narodzhennya azerbaydzhanskoho myslytelya i poeta Nizami Gendzhevi) : zbirnyk naukovykh prats*. Kharkiv: Kontrast, pp. 207–216. [In Ukrainian].

13. Turanly, F.G. (2020). *Chyhyrnskyi pokhid turetskoyi armiyi na Pravoberezhnu Ukrayinu: prychny ta yoho istorychni naslidky*. Kyiv: Vydavnychu dim "Kyievo-Mohylyanska akademiya", pp. 17–31. [In Ukrainian].
14. Aulin, O.A. (2022). Intehratsiyni priorytety Turetskoyi Respubliky u konteksti realizatsiyi kontseptsiyi neoosmanizmu. *Intehratsiyni protsesy v Aziyi ta Afrytsi yak skladova svitovoho istorychnoho rozvytku (kinets XX – pochatok XXI stolittya)*. Monographiya. Kyiv, pp. 155–169. [In Ukrainian].
15. Rukomeda, R.M. (2014). Realizatsiya osnovnykh polozhen kontseptsiyi Akhmeta Davutohlu u zovnishniy politytsi Turechchyny. *Stratehichni priorytety*, 1. pp. 187–192. [In Ukrainian].
16. Martynov, A.Yu. (2019). Balkany v suchasniy yevropeyskiy systemi mizhnarodnykh vidnosyn. *Problemy vsesvitnoyi istoriyi*, 1(7), pp. 101–116. [In Ukrainian].
17. Mkhytaryan, N.I. (2022). *Uchast Turetskoyi Respubliky v intehratsiynykh protsesakh: instyutsiynny ta bezpekovyy aspekty. Intehratsiyni protsesy v Aziyi ta Afrytsi yak skladova svitovoho istorychnoho rozvytku (kinets XX – pochatok XXI stolittya)*. Monographiya. Kyiv, pp. 170–198. [In Ukrainian].
18. Chubrykova, O.O. (2013). Yevrointehratsiyna meta v kontseptsiyi suchasnoyi zovnishnoyi polityky Turechchyny: pereosmyslennya rukhu do Yevropeyskoho Soyuzu v 50-tu richnytsyu pidpysannya uhody pro asotsiatsiyu. *Naukovyy visnyk Dyplomatychnoyi akademiyyi Ukrayiny. Seriya "Istorychni nauky"*, 20 (1), pp. 44–51. [In Ukrainian].
19. Chubrykova, O.O. (2015). Rozvytok demokratiyi v Turechchyni u 2002–2012 rokakh: zovnishnopolitychnyy aspekt. *Naukovyy visnyk Dyplomatychnoyi akademiyyi Ukrayiny*, 22(1). pp. 80–85. [In Ukrainian].
20. Kyyanysya, L.L. (2014). Zovnishnya polityka Turechchyny v konteksti "Arabs'koyi vesny": vid izol'ovanoyi derzhavy do pretendenta na rehional'nu hehemoniyu. *Naukovi zapysky NaUKMA. Politychni nauky*, 160, pp. 49–53. [In Ukrainian].
21. Sribnyak, I.V. (2013). Kiprska problema u zovnishniy politytsi Hretsii ta Turechchyny: istorychnyy dosvid i suchasnyy stan. *Spheres of Culture. Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies*, 4, pp. 309–322. [In Ukrainian].
22. Metelova, T.O. (2018). Transformatsiya polityky pamyati v umovakh hlobalizatsiyi (na prykladi Turechchyny ta Indiyi). *Problemy vsesvitnoyi istoriyi*, 1. pp. 134–153. [In Ukrainian].
23. Mkhytaryan, N.I., Shved, V.O. (2019). Suspilno-politychna modernizatsiya Turechchyny: dosvid dlya Ukrayiny. *Zovnishni spravy*, 8–9, pp. 25–30. [In Ukrainian].
24. Tsybulnik, V. (2021). Ankara ispolzuyet myagkuyu silu dlya rasshireniya turetskogo vliyaniya v regione. *Dzerkalo tizhnya*. [Online]. Available from: <https://zn.ua/international/turtsija-nachinaet-novuju-partiju-v-ihre-za-zapadnye-balkany.html> [In Russian].
25. Shevchenko, O. (2022). Erdogan u rulya. Vneshnyaya politika Turtsii kak igra s nulevoy summoy. *Fokus*. [Online]. Available from: <https://fokus.ua/voennye-novosti/541990-vneshnyaya-politika-turcii-kak-igra-s-nulevoy-summoy> [In Russian].
26. Rovenskyi, A. (2021). Turechchyna Erdohana: narodzhennya novoyi nadderzhavy? *Interfaks-Ukrayina*. [Online]. Available from: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/726665.html> [In Ukrainian].
27. Brljavac, B. (2013). Turkish-Balkans relations. *The Future Prospects of Cultural, Political and Economic Transformations and Relations*. Istanbul: Kasim. [In English].
28. Demirtaş, B. (2013). Turkey and the Balkans: Overcoming Prejudices, Building Bridges and Constructing a Common Future. *Perceptions*, 18 (2), pp. 163–184. [In English].
29. Demirtaş, B. (2015). Turkish foreign policy towards the Balkans: A Europeanised foreign policy in a de-europeanised national context? *Journal of Balkan and near eastern studies*, 20:10, pp. 1–17. [In English].
30. Koç, Z.E., Osnoy, M. (2018). An evaluation of Turkey's Western Balkans policy under the AKP and prospects for the post-Davutoğlu era. *SUTAD, Bahar*, 43, pp. 355–367. [In English].

31. Beylur, S. (2013). *Turkey's Balkan Policy under AK Party and claims for neo-ottomanism: master's thesis*. Ankara. [In English].
32. Duran, B., Kanat, K.B. (2020). *AK Party years in Turkey: domestic and foreign policy*. Istanbul: SETA. [In English].
33. Temelkuran, E. (2019). *Yak vtratyty krayinu. Sim krokiv vid demokratiyi do dyktatury*. Kharkiv: Vivat. [In Ukrainian].
34. *Insight Turkey. About. History*. [Online]. Available from: <https://www.insightturkey.com/pages/history> [In English].
35. Ekinci, M.U. (2019). Turkey's Balkan Policy and Its Skeptics. *Insight Turkey*, 2:2, pp. 37–49. [In English].
36. Hajrudin, S. (2011). Turkish Foreign Policy in the Balkans and “Neo-Ottomanism”: A Personal Account. *Insight Turkey*, 13:3, pp. 33–41. [In English].
37. Rūma, Ī. (2011). Turkish foreign policy towards the Balkans: new activism, Neo-Ottomanism or/so what? *Turkish Policy Quarterly*, 9:4, pp. 133–140. [In English].
38. Tahirovic, M. (2014). Relations between Turkey and the Balkan Countries as in a Function of Improving the Regional Peace and Stability. *Adam Akademi*. (Vol. 4/2), pp. 59–76. [In English].
39. Jojić, S. (2018). Snazhenje pozicije turske na Zapadnom Balkanu: uzroci i posledice. *Medzhunarodna politika*, 69:1170, pp. 59–77. [In Croatian].
40. Jović, D. (2010). Nova turska vanjska politika i pitanje Bosne i Hercegovine. *Političke analize. Profil politike: Turska vanjska politika na Balkanu*, 1, pp. 30–34. [In Croatian].
41. Lami, B. (2017). Influence of Turkish Foreign Policy in Albania. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 2:1, pp. 98–106. [In English].
42. Jusufi, G., Ukaj, F.T. (2021). Turkey's trade with Western Balkans: looking beyond the Turkish foreign policy. *Intereulaweast*, 8 (2), pp. 133–160. [In English].
43. Mišković, N. (2020). Why Are We So Similar? Post-Ottoman Urban Space in Turkey and Yugoslavia. *Sharpening the Haze*, pp. 43–56. [Online]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/j.ctv11cvx5b.6> [In English].
44. Wastnidge, E. (2019). Imperial Grandeur and Selective Memory: Re-assessing Neo-Ottomanism in Turkish Foreign and Domestic Politics. *Middle East Critique*, 28(3), pp. 1–22. [In English].
45. (2018). *The influence of external actors in the Western Balkans*. Konrad-Adenauer-Stiftung. Sankt Augustin/Berlin. [In English].
46. de Wijk, R., Dunlop, C., Palushi, L., Perovska, J., Rrustemi, A. (2019). Conclusion. *Geopolitical Influences of External Powers in the Western Balkans*. Hague Centre for Strategic Studies: 2019. [Online]. Available from: <http://www.jstor.com/stable/resrep19582.17> [In English].
47. Vračić, A. (2016). *Turkey's Role in the Western Balkans*. Berlin: SWP. [In English].
48. McDevitt, A. (2016). *Fighting corruption in the Western Balkans and Turkey: priorities for reform*. Berlin: Transparency International. [In English].
49. Öztürk, A.E. (2021). *Religion, identity and power : Turkey and the Balkans in the twenty-first century*. Edinburgh: Edinburgh University Press. [In English].
50. Cagaptay, S. (2021). *A Sultan in Autumn. Erdogan Faces Turkey's Uncontainable Forces*. The Washington Institute for Near East Policy. [In English].
51. Carreras, Y.Ī., Linden, R.H. (2013). Turkey and the Balkans: New Forms of Political Community? *Turkish Studies*, 14:2, pp. 229–255. [In English].
52. Çevik, S.B. (2019). Reassessing Turkey's Soft Power: The Rules of Attraction. *Alternatives*, 44(1), pp. 50–71. [In English].
53. Ghazi Ghazi. (2019). Is Turkey a Rival to the European Union? NeoOttoman Influence in the Balkans. *Claremont–UC Undergraduate Research Conference on the European Union*, 8–23:4, pp. 39–50. [In English].
54. Durzsun-Özkanca, O. (2016). Turkey and the European Union in the Balkans: strategic partners or competitors? *Journal of Regional Security*, 11:1. [In English].

55. Dursun-Özkanca, O. (2013). *Turkish Foreign Policy and the Balkans: Implications on Transatlantic Security*. 18 p. [Online]. Available from: <https://www.lse.ac.uk/LSEE-Research-on-South-Eastern-Europe/Assets/Documents/Events/Presentations/2013-May-Oya-Dursun-Ozkanca-LSEE-Presentation.pdf> [In English].

Motsiaka O. *Historiography and Main Scientific Views on the Problem of Turkey's Foreign Policy in the Balkans in the Era of the Justice and Development Party (2002-2020)*.

The article analyzes the domestic and foreign historiography of Turkey's foreign policy in the Balkans during the era of the Justice and Development Party (2002–2020). As the main classification of historiography, the geographical criterion is chosen, Ukrainian, Turkish, Balkan, European and American works are analyzed.

The article emphasizes that in Ukraine during the period of its independence, the foreign policy of Turkey at the current stage is actively studied (first of all, the fundamental principles of Ankara's new foreign policy strategy, Turkey's European integration intentions, its role in the Black Sea, Middle Eastern regions, and North Africa, Turkish-Greek, Turkish-Ukrainian, Turkish-American relations, etc.). However, the Balkan direction remains understudied.

The main problems that were the subject of consideration by scientists from different countries are highlighted: the effectiveness of Ankara's policy in the Balkans, its evolution, the legality of using the term "neo-Ottomanism" in relation to the new stage of Turkey's foreign policy (since 2002), Turkey's place among other countries (Russia, China, EU countries) for influence in the region, socio-cultural parallels between the Balkans and Turkey, etc. The national distinctiveness of scientific and journalistic discourse in various countries is characterized. An attempt is made to explain the presence of pluralism in the interpretation of Turkey's foreign policy in the Balkan region through the prism of the freedom of democracy in certain countries.

At the end, it is concluded that today the historiography of the topic is the most developed in Turkey and the Balkans. European and American historiography does not focus too much on the Balkan direction of Turkish foreign policy, while the domestic one mentions it casually.

Keywords: Turkey, Balkans, Justice and Development Party, historiography, "neo-Ottomanism", R.T. Erdogan.